

'De kleine de Beauvoir' door Marja Vuijsje

Haar baanbrekende *De tweede sekse* samengevat

Marja Vuijsje

atlas contact

De belangstelling voor Simone de Beauvoir (1908-1986) herleeft. De vertaling van de biografie, die Kate Kirkpatrick over haar schreef, zou feestelijk worden gepresenteerd in de aula van de UvA, maar daar gooide corona roet in het eten. In de uitnodiging staat 'Zij doordacht haar leven en doorleefde haar denken'. Naar verluidt had Simone de Beauvoir moeite zichzelf filosoof te noemen. Daarin was zij een geestverwant van generatiegenote Hannah Arendt (1906-1975): beiden zijn autonome denkers die hun leven beschouwden als een filosofisch project, vrouwen die zelfbewust hun stem lieten horen in het publieke debat.

De kleine de Beauvoir, haar baanbrekende De tweede sekse samengevat verscheen in 2019 op diezelfde golf van belangstelling. Marja Vuijsje (1955) schreef o.a. ook de biografie over Joke Smit, voorvrouw van de Nederlandse tweede feministische golf. Simone de Beauvoir schreef ver voor die golf, in 1949, *De tweede sekse*. Dit werk bestaat eigenlijk uit twee boeken: de grote lijn van het thema (1. *Feiten en mythen*) én de werkelijkheid die vrouwen leven. (2. *De geleefde werkelijkheid*).

"Lang heb ik geaarzeld met het schrijven van een boek over de vrouw. Het is een irritant onderwerp, vooral voor vrouwen, en bovendien is het niet nieuw", zo begint Simone de Beauvoir haar boek. Waarom zet ze zichzelf ondanks die aversie toch aan het werk? Om in kaart te brengen wat er schort aan de manier waarop er sinds mensenheugenis over 'de vrouw' wordt gedacht en geschreven. Dat was nodig in een tijd, net na WOII, dat er voorzichtig meer ruimte leek te ontstaan voor vrouwen. De Beauvoir denkt daarbij in termen van vrijheid.

In boek 1 doorloopt zij de feiten en mythen in drie delen. Die van *Lot*, de definitie van de vrouw als de Ander op basis van biologische gegevens. "*Een en al baarmoeder*", is haar eerste antwoord als ze notities maakt over de vraag *Wat is een vrouw?*. Dan volgt het deel *Geschiedenis*, een schets van hoe de vrouw overwegend door Europese mannen wordt beschreven en beoordeeld. Simone de Beauvoir is sceptisch over het effect van het feit dat bij de oprichting van de VN in 1945 emancipatie van de vrouw is bestempeld als een van de officiële leidraden voor de aangesloten landen. Want het zelfbeeld en de keuzes van de vrouw zijn nog te veel door de man bepaald. Daarom moet zij eerst kijken naar de actuele situatie, de vrouw beschrijven zoals de man die zich droomt. In het deel *Mythen* beschrijft zij door denkende en schrijvende

mannen ontwikkelde vrouwbeelden. Ze *“loodst de lezer vervolgens door een woud van mythische gedachten over de moeder als deugdzame gestalte, de schoonmoeder als afschrikwekkende figuur, de ‘goede’ en dus onderworpen vrouwen, de muze, de Heilige Maagd als troostende aanvulling op de strenge God, het sprookje van Doornroosje, het gevallen meisje en overspel”*.

Boek 2 *Geleefde werkelijkheid*, bestaat uit vier delen. De eerste drie gaan over de geleefde werkelijkheid van de vrouw, in hoofdstukken over vorming, levensloop en rechtvaardigingen voor de status quo. *“Je wordt niet als vrouw geboren, je wordt tot vrouw gemaakt.”* Die bekende zin opent het deel over vorming. In hun jeugd worden kinderen gekneed tot mannetjes en vrouwtjes. Ze heeft een duidelijk standpunt in wat wij nu het ‘nature-nurture’ debat noemen. Meisjes leren zich neer te leggen bij het onvermijdelijke. Simone de Beauvoir: *“Alles spant samen om haar persoonlijke ambities in te tomen en tegelijk dwingt men haar door een enorme maatschappelijke pressie om in dat huwelijk een maatschappelijke status en rechtvaardiging te zoeken.”* In dit socialisatieproces is geven en nemen ongelijk.

Slotstuk is het deel: *Op weg naar bevrijding*. Dat wordt vaak gelezen als een eigenstandig pamflet. Simone de Beauvoir kijkt terug op de grote lijnen van haar boek en legt uit wat er moet gebeuren om ervoor te zorgen dat vrouwen zich gaan beschouwen als een autonoom handelend eigenstandige persoon, niet als een object dat is afgeleid van definities door de man. Het wordt tijd dat de vrouw de vrijheid neemt die haar al langer in allerlei revoluties is beloofd. De slotzin van het boek onderstreept dat het vooral ook een ode aan de vrijheid is: *“Het is de taak en de opgave van de mens in de gegeven wereld het rijk van de vrijheid te doen triomferen. En om die allerhoogste overwinning te behalen, is het nodig dat, over al hun natuurlijke verschillen heen, man en vrouw op ondubbelzinnige wijze hun broederschap vestigen.”*

Kennismaken met een boek via een ander boek is altijd een uitdaging. Zeker als het gaat om een groot filosofisch werk. Marja Vuijsje kwijt zich nauwgezet van haar taak. Het beeld van Simone de Beauvoir als de klassieke Franse intellectueel, een ‘omgevallen boekenkast’ blijft overeind. Zij schreef subjectiverend, als een filosoof, niet als een ik, maar als een wij. *“Als ik mezelf moet bepalen of beschrijven moet ik al beginnen met te zeggen: ik ben een vrouw”*.

Al lezend groeit het ontzag voor het belangrijke pionierswerk dat de Simone de Beauvoir deed. Zij legt de fundamenten voor een brug tussen de eerste en de tweede feministische golf. Zij geeft woorden aan belangrijke thema’s voor de vrouwenbeweging na WO2, na de oprichting van VN in 1945. Daarin heeft zij een eigen autonome stem, een stem die heikele punten zoals abortus durft aan te snijden. Zij doet wat zij zegt. En is daarin een ware voormoeder.

Uitgeverij Atlas Contact, 2019

Pagina’s 79

ISBN 978 9045 037 936

Recensie door Ine van Emmerik, juli 2020

Oktober nieuwsbrief

Beste leensters en andere belangstellenden,

Oktober is de *Maand van de Geschiedenis*. Dit jaar is gekozen voor het thema **Zij/Hij**. En dus zijn er deze maand overal in het land allerlei activiteiten m.b.t. vrouwengeschiedenis. Vrouwen hebben altijd zo'n 50% van de wereldbevolking uitgemaakt. Toch weten we vooral de namen van mannen uit het verleden. Als we de vrouwen en hun belang voor de geschiedenis niet ook kennen, hoe kunnen we de wereld om ons heen dan kennen en proberen te begrijpen? Deze maand zal er aandacht zijn voor o.a. het vrouwenkiesrecht, #metoo, genderverschillen etc. Meer info: <https://www.maandvandegeschiedenis.nl>

* In het Utrechts Archief zal aandacht worden besteed aan de schrijfster **Belle van Zuylen**, al sinds 2008 de nr. 1 van de Utrechtse Literaire Canon. Zij werd in 1740 geboren op Slot Zuylen. Ze trouwde met een Zwitser en verliet in 1771 ons land. Als Isabelle de Charrière schreef zij daarna de meeste van haar werken. Naast romans, toneelstukken, verzen en essays schreef zij - praktisch altijd in het Frans - ook duizenden brieven. De ruim 2600, die er nog zijn, geven inzicht in haar bijzondere - rebelse? beminnelijke? - persoonlijkheid, in de situatie van vrouwen aan het eind van de 18e eeuw en in die van de adel in de tijd rond de Franse en de Bataafse Revoluties. Het Huygens Instituut wil alle brieven via het internet toegankelijk te maken in een gemakkelijker leesbare versie. Op 26 oktober a.s. zullen eerst die brieven worden gepubliceerd. Om dit te vieren organiseren Huygens ING en het Archief een feestelijke middag, waar niet alleen de plechtige onthulling plaats vindt, maar waar ook enkele sprekers (M/V) zullen ingaan op die brieven en op Belle van Zuylen als (brief)schrijfster.

Meer info: <https://www.huygens.knaw.nl/evenementen/belle-van-zuylen-haar-brieven-online/>

*In de Utrechtse Centrale Bibliotheek is een film te zien en zijn een aantal (schrijvende) vrouwen te gast:

- Op 9 oktober komt **Suzanne Rethans** vertellen over *Begeerd en verguisd*, de zojuist verschenen biografie over de bekende Nederlandse en internationale filmster **Sylvia Kristel**. Zie ook bij non-fictie-titels. Meer info: <https://www.bibliotheekutrecht.nl/agenda/agenda-2019/hetverhaalvansylviakristel.html>

- Op 18 oktober is **Manon Uphoff** bibliotheekgast. Presentator Sofie van den Enk zal haar interviewen aan de hand van boek-, film- en televisiefragmenten.

Meer info: <https://www.bibliotheekutrecht.nl/agenda/agenda-2019>

- Dochter en moeder **Alma en Marita Mathijssen** komen op 22 oktober in *Zij/Hij filosofeer mee*. Wat zou je je moeder nog willen vertellen? Of je dochter? Neerlandica Marita en schrijfster Alma schrijven het aan elkaar in het essay van de Maand

van de Geschiedenis. In *Niet schrikken, mama* verdiepen ze zich in de verhouding tussen de seksen: van vrouwenkiesrecht tot #metoo en gendertyperingen. Bij de bieb filosoferen ze verder. Meer

info: <https://www.bibliotheekutrecht.nl/agenda/agenda-2019>

- Op 25 oktober draait in samenwerking met t Hoogt **Suffragette**. In 1912 overtuigt de voortvluchtige politieke activiste Emmeline Pankhurst de Britse fabrieksarbeidster Maud om zich aan te sluiten bij de vrouwenbeweging Suffragette. De vrouwen gaan steeds verder in hun strijd voor vrouwenrechten en kiesrecht. Hongerstakingen, brandstichting in de nacht én geweld - niks gaan ze uit de weg. 'Suffragette' is gebaseerd op het gelijknamige boek van Emmeline Pankhurst. Meer info: <https://www.bibliotheekutrecht.nl/agenda/>

*Er openen in oktober ook een aantal tentoonstellingen die op voorhand erg de moeite waard lijken.

- Museum Voorlinden (Wassenaar) presenteert vanaf 12 oktober **Louise Bourgeois: To Unravel a Torment**, een zes decennia overspannende overzichtstentoonstelling met veertig sleutelwerken.

Louise Bourgeois werd in 1911 in Parijs geboren als dochter van tapijtmakers. Ze hielp hen al jong met reparatiewerkzaamheden. Op haar 15e begon zij een studie wiskunde en geometrie aan de Parijse Sorbonne. Ook begon ze te schilderen en studeerde aan de École des Beaux Arts. In 1938 verhuisde ze met haar Amerikaanse echtgenoot en kunsthistoricus Robert Goldwater naar New York waar ze haar studie voortzette. Ondanks haar vroege succes werd ze gedurende de 50er en 60er jaren door de kunstmarkt min of meer genegeerd. Pas in de 70er jaren, na de dood van zowel haar echtgenoot als haar vader, werd *Louise Bourgeois* een succesvol kunstenaar en een van de belangrijkste vrouwelijke kunstenaars van de twintigste eeuw. Naast haar werk als beeldhouwster was Bourgeois ook actief als sieraadontwerpster. De kunstenaar leefde en werkte in New York tot aan haar dood in mei 2010. Suzanne Swarts, directeur van Voorlinden, zegt over haar: "Het is verbazingwekkend hoe Louise Bourgeois zichzelf in de loop van tientallen jaren

telkens opnieuw heeft uitgevonden in haar kunst, en hoe ze werken van een dergelijke verscheidenheid creëerde die samen een verrassende samenhang en een unieke individuele signatuur laten zien." Meer info: <http://www.voorlinden.nl/tentoonstelling/louise-bourgeois-to-unravel-a-torment/>

Louise Bourgeois werd wereldberoemd met haar monumentale beelden van spinnen. Spinnen maken een belangrijk deel uit van haar werk. Zij zag in de spin een symbool van bescherming en herstel en een verwijzing naar haar moeder.

Daarnaast zag zij in de spin een dreiging, die ook valstrikken (haar web) aanlegt om prooien te vangen. In de Rijksmuseumtuinen staan al sinds het voorjaar 12 beelden, waaronder verschillende spinnen. Ze kunnen opgevat worden als een intiem dagboek van Louise Bourgeois en geven een overzicht van de kenmerkende thema's in haar leven en werk. Meer info: <https://www.rijksmuseum.nl/nl/louise-bourgeois-in-de-rijksmuseumtuinen>

- Op 11 oktober opent in het Drents Museum een grote Frida Kahlo-tentoonstelling: **Viva la Frida! - Leven en werk van**

Frida Kahlo (1907-1954). Naast de bekende collectie schilderijen en tekeningen is een collectie biografische objecten te zien van Museo Frida Kahlo (Mexico-stad) met onder meer kleding, korsetten en sieraden. Met schilderijen én persoonlijke objecten kan het complete Frida-verhaal verteld worden. In een flankerende tentoonstelling is hedendaags werk te zien dat geïnspireerd is door het werk van de geliefde Mexicaanse kunstenares. Haar indrukwekkende kunstwerken, roerige leven en bijzondere levensstijl hebben haar doen uitgroeien tot een wereldwijd icoon. Door een ernstig busongeluk leed ze veel pijn en onderging ze door de jaren heen een groot aantal operaties. Wat haar telkens de kracht gaf om door te gaan was haar grote liefde voor de kunst, voor haar man de kunstenaar Diego Rivera en voor Mexico en zijn volkscultuur. Bij *Viva la Frida!* is een uitgebreid randprogramma opgezet.

Meer info: <https://drentsmuseum.nl/nl/tentoonstellingen/viva-la-frida>

- Vanaf 5 oktober staan in museum Beelden aan Zee kleurrijke, uitbundig vrolijke vrouwenfiguren van **Niki de Saint Phalle**.

zorgden deze *Nana's*, met hun ondubbelzinnige polyester uiterlijk, voor nogal wat ophef in de wereld van de moderne kunst. Toch zijn ze populair gebleven en wordt er gesproken van 'Nana power'. Het zijn sterke vrouwen met wie je rekening moet houden. De tentoonstelling *Nana's aan Zee* is een solo voor Nana en bedoeld als ode aan de vrouwelijkheid. Nana is tijdloos; het is Niki de Saint Phalles persoonlijke versie van Eva, van Venus, van alle vrouwen ter wereld van vroeger en nu. De beeldhouwster heeft met haar Nana een iconisch vrouwbeeld geschapen, zelfbewust en onafhankelijk. De keuze van het museum voor deze solo van Nana sluit aan bij de oorsprong van de collectie en de ligging van het museum. In de collectie staat het mensbeeld centraal en het Noordzeestrand is letterlijk naast de deur. Getoond wordt de ontwikkeling van de Nana's sinds 1965 in al hun diversiteit en ook wordt aandacht besteed aan de Nana's in de toegepaste sfeer - als stoel, bank of fontein - en op papier.

Meer info: <https://www.beeldenaanzee.nl/nl/niki-de-saint-phalle>

Onlangs uitgebrachte titels

- **De tweede sekse** is het beroemde 'epos' van *Simone de Beauvoir* dat begint met "Je bent niet als vrouw geboren, je wordt vrouw." *Simone de Beauvoir* was existentialistisch filosofe en schrijfster en hield in haar boek een uitgebreid en onderbouwd pleidooi voor de onafhankelijkheid van de vrouw. Schrijfster en boek werden een belangrijke inspiratiebron voor vrouwen. Ook vandaag nog geldt het als een iconisch boek over de bevrijding van de vrouw. Er wordt dikwijls naar verwezen en in de afgelopen jaren is er hernieuwde belangstelling voor. Marja Vuijsje behoort tot de generatie van de tweede feministische golf, las en herlas het oeuvre van *De Beauvoir* en *De tweede sekse* in het bijzonder. Ze geeft in **De kleine de Beauvoir** in kort bestek weer wie Simone de Beauvoir was en wat de kern is van vooral dit bijzonder invloedrijke boek.

- Ondanks haar decennialange weigering heeft de Canadese *Margaret Atwood* een vervolg

geschreven op *The Handmaid's Tale* (1985), een dystopische roman over een samenleving in de nabije toekomst, waarin vrouwen geen rechten meer hebben en vruchtbare vrouwen enkel dienen om kinderen te baren van en voor de leiders van de heersende partij. In *De Testamenten*, 15 jaar later, heeft het totalitaire regime van de Republiek Gilead nog altijd de macht in handen, maar van binnenuit begint het scheuren te vertonen. Op dit allesbepalende punt in de geschiedenis komen de levens van drie verschillende vrouwen samen, met mogelijk explosieve gevolgen. Twee van hen groeiden op aan weerszijden van de grens: de bevoorrechte dochter van een hoogstaande bevelvoerder in Gilead en een meisje in Canada dat de verschrikkingen op tv ziet en meeloopt in demonstraties tegen het regime. De derde vrouw is een van de machthebbers in Gilead, die al jaren aan de top weet te blijven door schandelijke geheimen te verzamelen en in te zetten tegen haar concurrenten. Diep verborgen geheimen brengen deze vrouwen uiteindelijk samen, en confronteren hen met zichzelf en met de vraag hoever ze willen gaan voor waar zij in geloven. Aan de hand van de persoonlijke verhalen van de drie vrouwen biedt Margaret Atwood de lezer een kijkje in het corrupte systeem van Gilead. In tijdschrift *Nexus nr 81*,

De strijd tussen goed en kwaad, staat de Nederlandse vertaling van een speciaal door Margaret Atwood voor Nexus geschreven verhaal *Greetings, Earthlings*

- Acht jaar geleden kreeg Claudia Carli het poëziealbum van de Joodse Alie Lopes Dias uit De Pijp in handen. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd Alie twaalf jaar en voor haar verjaardag krijgt ze dat poëziealbum. Aan het begin van het nieuwe schooljaar in 1941 moet ze net als alle andere Joodse kinderen naar een Joodse school. Terwijl het net zich rond hen begint te sluiten, gaat het dagelijks leven door en laat Alie al haar vriendinnetjes in haar album schrijven. Het laatste gedichtje wordt eind 1942 opgeschreven. In het voorjaar van 1943 worden Alie en haar moeder zelf van huis gehaald en naar Kamp Vught gebracht om van daaruit gedeporteerd te worden naar Sobibor. Van de negentien meisjes die in het album hebben geschreven, overleefden er maar zes de oorlog. Alies zus Gretha overleefde en gaf het poëziealbum tegen het einde van haar leven aan de stiefvader van Claudia Carli, een goede vriend van Gretha. Hij gaf het album aan Claudia Carli. Die ontrafelde de levensverhalen van Alie en haar vriendinnen en schreef het boek *Zoo lang ik hoop te leven*. Een document.

- In *Onbeschut* laat Barbara Kingsolver haar beide hoofdpersonen (de ontslagen vijftiger Willa Knox en de pasgetrouwde biologieleeraar Thatcher Greenwood) wonen in een huis dat op instorten staat. Dat huis staat in Vineland, ooit een utopische op christelijke leest geschoeide woongemeenschap. Willa woont er in 2016, Thatcher in 1871. De Amerikaanse schrijfster laat de verhalen van Willa en Thatcher parallel lopen totdat ze onvermijdelijk kruisen. Vaak pakt zo'n dubbele vertelling niet goed uit, maar in *Onbeschut* zijn beide verhalen even boeiend. Willa is het slachtoffer van economische malaise, torenhoge ziektekosten en dat instortende huis. Thatcher raakt in de penarie omdat hij liever het darwinisme predikt dan het evangelie. Een rijke en geëngageerde maar ook buitengewoon geestige roman over (de gevolgen van) principes en idealen. (uit VPRO-gids)

- **Let op mijn woorden** is deel 2 uit de trilogie die de Vlaamse *Griet Op de Beeck* in 2017 begon met *Het beste wat we hebben*. Het zijn voor haar noodzakelijke boeken die geschreven moeten worden over het thema 'misbruik'. Dit geheel onafhankelijk te lezen deel beschrijft een 15-jarig meisje, dat 'niet goed weet hoe het leven gaat' en door haar beste vriendinnen alleen gelaten wordt. Ze komt in een neerwaartse spiraal en ontwikkelt als 20-er een eetstoornis. Haar familie en haar jeugd hebben een heel destructieve en bepalende invloed (gehad) en dat lijkt onontkoombaar haar toekomst te bepalen. Toch houdt ze een diep verlangen naar beter, dat misschien wel bestaat voor wie weigert op te geven. Misschien.

- In **Niets is gelogen** van *Sacha Bronwasser* opent de Nederlandse kunstjournaliste Gala Versluis een tentoonstelling in Kortrijk en maakt ze kennis met de flamboyante arts en mecenas Pé Derkinderen. Een samengeraapt gezelschap gaat met hem op pad voor een ontspannen nazit, maar de avond verloopt heel anders dan gedacht door een intense gebeurtenis. Iedereen staat op dat moment op scherp. Achteraf blijkt echter dat elke aanwezige het moment anders heeft beleefd. Het maakt een precieze reconstructie onmogelijk. De herinnering blijkt een onbetrouwbare, grillige bondgenoot. Dit debuut is goed ontvangen.

- **De mannen van Maria** van *Anneloes Timmerije* vertelt het verhaal van een vrouw die in een bikkelhard tijdperk zag wat haar mogelijkheden waren, haar eigen weg koos en deed wat geen enkele vrouw voor haar had gedaan. Maria van Aelst wordt als jong meisje door haar ouders naar de Oost gestuurd. Batavia, in 1625 een hete, stinkende puinhoop, heeft meisjes nodig. Nette Hollandse meisjes om Hollandse kinderen te baren. Ze wordt uitgethuwelijk, maar 1½ jaar later is ze al weduwe. In Batavia valt ze op door wie ze is en wat ze doet. Ook bij Antonio van Diemen, de latere gouverneur-generaal van Oost-Indië. Maria, pas 22 jaar, heeft dan net haar tweede man begraven. En ze is rijk. Want in plaats van te zuchten onder de natte hitte, gaat ze handelen. Ze doet het, dwars tegen alle verboden in, om het wachten op een kind te verzachten. En omdat ze het wil.

- In *De vriend* van *Sigrïd Nunez* verliest een vrouw onverwacht haar beste vriend en literaire mentor, en wordt bovendien opgezaald met diens hond, die ze eigenlijk niet kan en wettelijk niet mag huisvesten in haar krap bemeten appartement in New York. Haar rouwproces om de vriend wordt intenser door het stille lijden van de hond, een enorme Deense dog die niets begrijpt van de plotselinge verdwijning van zijn baas. De omgeving van de vrouw maakt zich zorgen dat ze slachtoffer is geworden van een soort magisch denken, want ze weigert gescheiden te worden van de hond. Geïsoleerd van de rest van de wereld en geobsedeerd door de zorg voor de hond, lijkt ze haar verstand te verliezen. *De vriend* is als een weemoedige meditatie over verlies, eenzaamheid en vriendschap, met overpeinzingen en observaties over schrijvers en het wezen van schrijver-zijn.

Non-fictie

Geen schrijver of schrijfster was zo typerend voor de Amerikaanse 20e eeuw als de gemythologiseerde en onbegrepen, gelauwerde en neergesabelde *Susan Sontag* (1933-2004). Niemand behandelde zoveel verschillende werelden - Ze schreef romans, dagboeken en essays over kunst, porno en politiek, feminisme en homoseksualiteit, faam en stijl, fascisme en communisme. Geen serieuze schrijfster hield er zoveel bijzondere geliefden op na. *Benjamin Moser* onderzoekt in *Sontag. Haar leven en werk* haar leven en werk, en verweeft ze met elkaar. Hij laat de kwellende onzekerheid zien die achter het publieke masker schuilt: de verbroken relaties, de worsteling met haar seksualiteit; wat haar schrijven tot leven wekte en wat het aan het wankelen bracht. Moser mocht als enige gebruikmaken van Sontags privéarchieven en interviewde wereldwijd honderden mensen, van wie velen nooit eerder spraken over Sontag, zoals haar laatste partner, Annie Leibovitz.

- In *Vrouwen en kinderen eerst* laat *Els Kloek* aan de hand van voorvallen uit het dagelijks leven, observaties en onderzoekservaringen haar licht schijnen over historische en actuele kwesties. Ze schrijft in 40 korte hoofdstukken over de zin en onzin van de canon, vrouwengeschiedenis als inhaalmanoeuvre, excuses voor het verleden en andere heikele kwesties waarmee historici tijdens hun onderzoek te maken krijgen. Ook geeft ze de lezers een inkijkje in de totstandkoming van 1001 vrouwen, haar magnum opus, waaraan ze ruim vijftien jaar werkte en komen een aantal opmerkelijke vrouwen voorbij. "Natuurlijk heb ik ook gearzeld toen ik besloot vrouwen apart te zetten, maar ik zag dat als enige manier om hun eeuwenoude onzichtbaarheid te doorbreken."

- In **Zij zei** vertellen *Jodi Kantor* en *Megan Twohey* over hun journalistieke werk rond #MeToo. Ze stellen eveneens de vraag wat #MeToo heeft opgeleverd. Op 5 oktober 2017 publiceerden de twee journalisten een artikel in The New York Times dat wereldwijd een grote impact zou hebben. Maandenlang hadden ze geruchten over seksueel wangedrag door Hollywoodproducer Harvey Weinstein onderzocht. Ze voerden vertrouwelijke gesprekken met actrices, boden weerstand aan intimidatie door juristen en privédetectives en trokken financiële sporen van afkoopregelingen na. Dat dit een groot verhaal was dat Weinstein ten val zou brengen voorvoelden ze wel. Maar wat er na publicatie gebeurde hadden ze niet voorzien: hun artikel werd de katalysator achter de wereldwijde #MeToo-beweging. Overal weigerden vrouwen nog langer te zwijgen en mannen van alle rangen en standen werden aangesproken op hun misdragingen.

- *Suzanne Rethans* schreef **Begeerd en verguisd**, de zojuist verschenen biografie over de internationale filmster *Sylvia Kristel*. Ze speelde in meer dan vijftig internationale films en werd met haar rol in *Emmanuelle* (1974) van de een op de andere dag wereldberoemd. In het ene land werd ze hét icoon van de seksuele bevrijding van de vrouw, in het andere land verketterd door de vrouwenbeweging. *Sylvia Kristel* had een rijk liefdesleven en had een relatie met onder anderen schrijver *Hugo Claus*, de vader van haar zoon *Arthur*. Ze kampte met drank- en drugsverslavingen, waardoor ze niet voor haar zoon kon zorgen. Zelf had ze een weinig benijdenswaardige, liefdeloze jeugd. Nadat haar vader scheidde van haar moeder en *Sylvia Kristel* inzag in wat voor armoedige omstandigheden haar moeder verkeerde, dacht ze: dat nooit. Het was haar drijfveer rijk en beroemd te worden. Dat lukte - en al verloor ze al die miljoenen ook weer, ze gaf nooit op.

Poëzie

- In haar dichtbundel **De schrijver is een alleenstaande moeder** onderzoekt *Hagar Peeters* de verhouding tussen schrijverschap en alleenstaand moederschap. Het is het eerste deel van een trilogie over dit onderzoek. Het vervolg bestaat uit proza-exercities en filosofische beschouwingen. In Trouw stond vorig weekend een mooi interview met de dichteres over het onderwerp: <https://www.trouw.nl/cultuur-media/dichter-hagar-peeters-gek-maar-de-rollen-van-moeder-en-schrijver-zijn-ergens-onverenigbaar~bbad8603/>

- Over **De grom uit de hond halen**, de debuutbundel

van *Iduna Paalman*: Er is nog niets aan de hand. Maar als je de linzen op je bord aanziet voor een ziekte onder de microscoop, begin je toch te twijfelen. De dichter in de poëzie van Iduna Paalman is angsthaas en riskmanager ineen. In haar zinnen spreekt het gevaar je geruststellend toe, maar wat moet je geloven? Haar gedichten in *De grom uit de hond halen* zoeken naar manieren om onheil te bezweren, in voorschriften, sprookjes en dat vreemde vermoeden: dat het misschien wel goed komt.

- **Dansen te ontspringen** is de eerste poëziebundel van actrice, theaterwetenschapper en redacteur *Rosa Schogt*. Haar bundel wordt door de uitgever aangekondigd als “Verfrissend. Zinnelijk. Helder. Grappig”. “Waar Anna Achmatova het scheppingsproces met drama verwoordde, doet debutant Rosa Schogt dat met prettige lichtvoetigheid,” schreef de

Volkskrant. En Trouw vertelt: “Veel gedichten in ‘Dansen te ontspringen’ zijn te lezen als kleine theaterstukjes, vaak met een vrouw en een man in de hoofdrol. We treffen ze samen, maar ook alleen, in verschillende fasen van hun leven.” In de link een interview met haar, aangevuld met een paar gedichten, o.a. over ‘Mijn oma zou, als ze geboren was in ’80, niet in ’23...’ Interview: <https://meandermagazine.nl/2019/08/eindelijk-vond-ik-de-vorm-die-paste-bij-wat-ik-wil-zeggen/>

- “Ik zou heel graag eens over iets anders schrijven dan de dood, en was dat ook aan het doen. Toen werd mijn partner ziek, en overleed hij. Nu is er, meer dan ooit, geen ander onderwerp. In **Lijfrente** beschrijf ik de liefde tot - maar ook nadat - de dood ons scheidde. De fysieke intimiteit die steeds verder overschaduwd wordt door zorg, en uiteindelijk door rouw. De levensfase die de meeste mensen, ook ik, pas veel verderop voor zichzelf bedacht hebben.” *Lijfrente* is een direct verslag door *Vrouwkje Tuinman* van het eerste jaar na haar verlies. (flaptekst van de dichtbundel)

Activiteiten en boeken-nieuws in Utrecht en daarbuiten:

- Op 1 oktober organiseert ILFU in TivoliVredenburg een (eerder wegens ziekte geannuleerde) Book Talk met de Amerikaans-Noorse schrijfster **Siri Hustvedt**. In haar in april verschenen **Herinneringen aan de toekomst** zijn machtsverhoudingen en de spanning tussen herinneringen en de waarheid een belangrijk thema. Een jonge vrouw uit Minnesota verhuist naar New York. In haar nieuwe woning hoort ze door de muren heen de bizarre en dreigende monologen van haar buurvrouw. Ze schrijft alles op in een schrift, samen met de schetsen van een roman en al haar andere belevingen in de miljoenenstad. Veertig jaar later vindt ze haar vergeten notities terug. Geïntrigeerd besluit ze haar eigen herinneringen af te zetten tegen dat wat ze ooit schreef en herleeft ze de periode waarin haar obsessie met de buurvrouw haar bestaan volkomen beheerste. Recensenten schreven lovend over deze roman. Tijdens de avond wordt Siri Hustvedt geïnterviewd door

journaliste Liddie Austin.

Meer info: <https://www.ilfu.nl/programma/ilfu-book-talk-siri-hustvedt/>

- Vanaf 3 oktober draait in de diverse bioscopen, een film van Man Up, het nieuwe productiebedrijf van Carice van Houten en Halina Reijn. Uit een interview met Trouw afgelopen week: "Ze wilden met hun film ... een alternatief voor de archetypische mannelijke blik op vrouwen bieden. Deze film had niet door een man kunnen worden gemaakt." en "We willen de vrouw tonen in al haar complexiteit, dus geen eendimensionale, moralistische heldinnenverhalen. We willen graag dat wat verborgen is, waar schaamte en duisternis omheen hangt, proberen naar het licht te brengen."

Meer info en het interview: <https://www.filmladder.nl/film/instinct-2019> en

<https://www.trouw.nl/cultuur-media/vergeet-die-male-gaze-zeggen-carice-en-halina-het-is-tijd-voor-onze-eigen-stem~bb59706e/>

- Op 19 oktober komt de Amerikaanse Benjamin Moser vertellen over de biografie die hij schreef over **Susan Sontag**, en waar hij 7 jaar aan gewerkt heeft. Zie hierboven.

Meer info: <https://www.libris.nl/broese/agenda/meetgreet-benjamin-moser-sontag/>

Bibliotheeknieuws:

- Onze leesgroep en onze poëziegroep zijn beide in september begonnen aan een nieuw seizoen. Daarnaast krijgen we regelmatig vragen over een nieuwe (avond-)leesgroep. Bij genoeg belangstelling zouden we die kunnen beginnen. Laat dus weten als je zin hebt in een leesgroep en het eventueel mee helpen opzetten ervan. (info@vrouwenbibliotheek.nl)

Nieuwe boeken in de bibliotheek

Het onwaarschijnlijke en droevige lot van Ivan en Ivana van Maryse Condé, *De stilte van de vrouwen* van Pat Barker, *De engel van het vergeten* van Maja Haderlap, *Lijfrente* van Vrouwkje Tuinman, *De kleine de Beauvoir* van Marja Vuijsje, *Bruiloft in Europa* en *De doolhof* van Marianne Philips, *Oogzenuw* van María Gainza, *Drift* van Bregje Hofstede, en *Melancholie* van Dörthe Binkert.

Poëzie: *Liggend stilstaan bij blijvende momenten* van Bea Vianen, *Post van spekkoeke* van Anneke Groot, en *De*

achterkant van Kreek Daey Ouwens.

Nieuwe recensies van deze maand als link bijgevoegd:

<https://vrouwenbibliotheek.nl/2019/09/07/stad-van-meisjes-door-elizabeth-gilbert/>

<https://vrouwenbibliotheek.nl/2019/09/09/mijn-jaar-van-rust-en-kalmte-door-ottessa-moshfegh/>

<https://vrouwenbibliotheek.nl/2019/09/12/hart-voor-vrouwen-door-angela-maas/>

<https://vrouwenbibliotheek.nl/2019/09/17/dagen-van-inkeer-door-a-m-homes/>

<https://vrouwenbibliotheek.nl/2019/09/24/de-verloren-berg-door-lieke-kezer/>

<https://vrouwenbibliotheek.nl/2019/09/27/de-regels-gelden-niet-door-ariel-levy/>

De leenbijdrage voor 2019 is vanwege de btw verhoging vastgesteld op € 26,-. Je kunt hiervoor onbeperkt boeken lenen en/of vriendin/vriend van de bibliotheek zijn, vanaf oktober € 10,-.

Iedereen die boeken leent en/of wil gaan lenen wordt vriendelijk verzocht dit bedrag over te maken op banknummer NL71 INGB 0009 2669 95 ten name van *Stichting Es Scent* ovv naam en '**leenbijdrage 2019**'. Meer overmaken om de vrouwenbibliotheek extra te ondersteunen mag natuurlijk altijd. Eenmalig een boek lenen kan ook. De bijdrage hiervoor is € 1,- per boek, met een startbedrag van € 5,- per kalenderjaar.

Op www.vrouwenbibliotheek.nl is meer informatie over de bibliotheek te vinden, de nieuwsbrief is ook te lezen via onze website. Naast de aangekondigde openingstijden blijft het altijd mogelijk om op afspraak een bezoek te brengen aan de bibliotheek. U bent van harte welkom.

Marjolein Datema

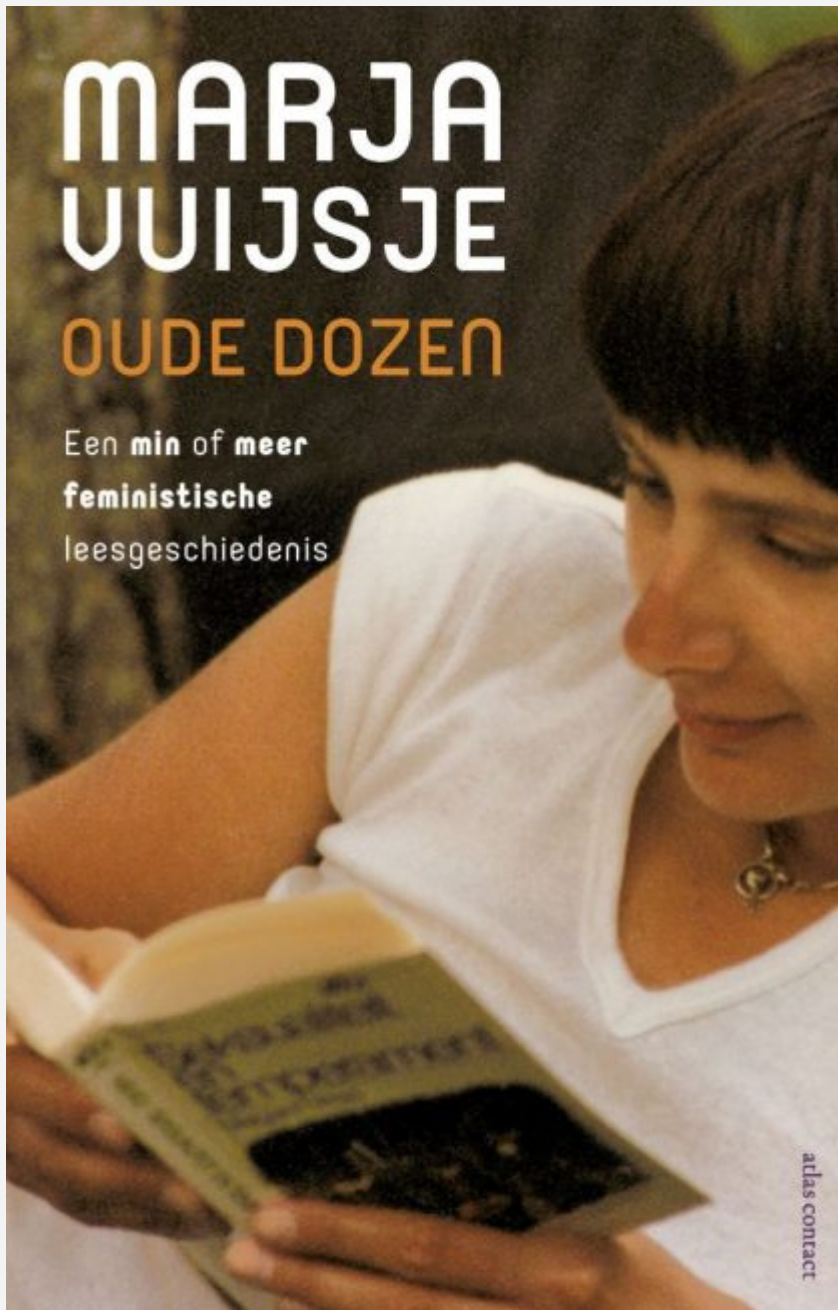
Utrecht, 29 september 2019

'Oude dozen' door Marja Vuijsje

Een min of meer feministische leesgeschiedenis

“Als de dozen met feministische boeken die langs de kant van de straat worden gezet je eenmaal gaan opvallen, dan zie je ze overal. De kleuren van de boekomslagen komen je al van ver tegemoet. De egaal rode is van ‘De tweede sekse’ van Simone de Beauvoir, de oranje bevat ‘Het kleine verschil’ van Alice Schwarzer, de turquoise met donkerblauwe opdruk ‘De schaamte voorbij’ van Anja Meulenbelt ....” (pag.1)

Marja Vuijsje vindt erin dezelfde aandachtsstrepen, vraag- en uitroepetekens als die zij zelf destijds bevlogen aanbracht. *“Even had ik de neiging die dikke rode van Simone de Beauvoir uit die doos naast de papiercontainer in de Jodenbreestraat mee naar huis te nemen. Ik heb het toch maar niet gedaan. Bij thuiskomst heb ik mijn eigen exemplaar uit de kast gepakt. Samen met een stapel andere boeken die ik zo vaak op straat zag staan.”* (pag.32)

In *Oude dozen* bespreekt zij stuk voor stuk de veelal door haar leeftijdsgenoten reeds afgedankte feministische klassiekers, die haar inspireerden als enthousiast deelnemster aan de tweede feministische golf uit de jaren zestig, zeventig en tachtig van de vorige eeuw. Werken waarvan niet zozeer de daadwerkelijke inhoud, doch de context waarin ze gelezen werden haar gevormd hebben als jonge vrouw. Ze sloot zich aan bij een zogeheten ‘femsoc’ (feministisch-socialistische) praatgroep, waarin onder de zinsnede *“het persoonlijke is politiek”* werd geijverd voor onder andere kindercrèches, arbeidstijdverkorting, seksenutraal onderwijs, blijf-van-mijn-lijfhuizen, abortusvrijheid en gratis anticonceptie. Het waren idealen waarover avondenlang werd doorgepraat, dikwijls vergezeld door stevig bijschenken van goedkope wijn of sherry, en waarvan achteraf niet meer herleidbaar was waarom het gesprek ontaardde in sentimentele saamhorigheid, dan wel in als onoverbrugbaar ervaren meningsverschillen. Met haar scherpzinnigheid en lichte spot, weet Marja Vuijsje de gepassioneerde roerigheid van haar jeugd intiem en verre van clichématig neer te zetten. *“Mijn belevenissen met mannen stonden grotendeels haaks op het soort ervaringen dat paste in een rechtlijnig feministisch betoog. De jongens die ik had*

bemind waren vrijwel allemaal aardig, trouw en zorgzaam geweest, en mijn vader paste ook al niet in het plaatje van de onderdrukkende macho.” (pag. 50)

Voor wie deze tijd niet zelf doorleefd heeft, zoals ik, biedt zij op lichte toon een indruk van wat de feministen van destijds beroerde en bezielde. Middels innemende beschrijvingen van de Amsterdamse arbeiderswijk waar zij opgroeide en haar stamcafé Bohemia, ontmoetingsplek van *‘buurtbewoners, krakers, vage kunstenaars, echte jazzliefhebbers en links volk van diverse pluimage’* kleurt zij de kaders van haar bloemlezing, die zich gaandeweg tot een prachtig ‘veldboek’ gevormd heeft. *“Achter elk boek dat ik onder handen nam kwam weer een ander boek vandaan dat erom vroeg niet vergeten te worden. En bij elk van die boeken doemden herinneringen op aan vrouwen en mannen die mijn leven beïnvloed hadden.”* (pag. 33)

Uitgeverij Atlas Contact, 2018

Pagina's 252

ISBN 987 9045 032 252

Recensie door Céline, juni 2019

Januari (opening)nieuws

Beste leensters en andere belangstellenden,

Het jaar is bijna voorbij en dus een goede gelegenheid om alle vrijwillig(st)ers en andere betrokkenen bij de vrouwenbibliotheek van harte te bedanken voor hun inzet en bijdrage gedurende het afgelopen jaar. Er is van alles gebeurd naast de vaste activiteiten: de leesgroep, de poëziegroep, de recensies die allemaal weer op enthousiaste belangstelling hebben kunnen rekenen. Jonna, het was bijna een traditie jou als eerste bedanken. Hierbij voor de laatste keer op deze manier, omdat je per 1 juni bent gestopt als heel actieve vrijwilligster. Voor mij en de bibliotheek is dat helaas, dat weet je. Ik ben altijd heel blij geweest met jouw werk én jouw ondersteuning. Natuurlijk kom je regelmatig nog steeds binnen lopen of laat je anderszins van je horen. Je blijft met de poëziegroep meedoen en schrijft zo nu en dan een recensie. Daar ben ik blij mee, dank je wel!

Recensies van (vrij) recent verschenen boeken maken nog steeds een belangrijk deel van de website uit. En ze vallen steeds duidelijker op. Zozeer dat de Koninklijke Bibliotheek bericht stuurde dat ze onze website wil archiveren als digitaal cultureel erfgoed. Een toenemend aantal recensenten heeft hieraan bijgedragen. Sommigen doen het al jaren, anderen zijn net begonnen, sommigen schrijven er een per maand, anderen een per jaar. Dankzij jullie krijgen de boeken aandacht, kunnen belangstellenden kijken of een titel hen aanspreekt en is de bibliotheek blij met de recensie-exemplaren van talrijke uitgeverijen. En ook dit jaar is een deel van de recensies terecht gekomen in de ‘zelfgemaakte scheurkalender’ van 2019. Dus dank je wel Ammy, Anneke, Bianca, Céline, Elsje, Fenneke, Fieke, Gretha, Hannah, Imke, Ine, Jonna, Kimberly, Linda, Maud, Maureen, Olaf, Pien en Rowen! Daarnaast hoop ik dat het geanimeerde recensentencafé waar we dit jaar mee begonnen zijn een goed gevolg gaat krijgen in het nieuwe jaar; en dat het zowel inspirerend mag zijn als een mooie mogelijkheid voor onderling contact en overleg. Aan iedereen, lezer, leenster/lener, vrijwillig(st)er, en belangstellende een mooi en inspirerend nieuw (boeken)jaar gewenst!

De eerste voorstelling van 2019 in het Utrechtse literaire theater Salon Saffier wordt een portret van een van de meest

gelezen Franse schrijfsters, **Colette** (1873-1954). Sidonie-Gabrielle Claudine MaryCollette was een markante en veelzijdige persoonlijkheid. Ze manifesteerde zich niet alleen met een omvangrijk en gevarieerd literair oeuvre, maar ook als journaliste, oorlogscorrespondente, recensente, actrice, pantomimespeelster en als minnares met onconventionele ideeën over de liefde. Haar spraakmakende leven verwerkte ze regelmatig in haar boeken, zoals de *Claudine*-romans over haar jonge jaren, *La Retraite sentimentale* n.a.v. haar gestrande huwelijk met de veel oudere romancier en literatuurcriticus 'Willy'. In o.a. *La Vagabonde* beschrijft ze haar leven als variété-artieste. Drie latere romans over jaloezie, *Le Pur et l'Impur*, *La Chatte* en *Duo* beschouwde ze zelf als haar beste werk. Van meerdere

romans is een film gemaakt, een toneelstuk en een musical. Tijdens de voorstelling zal Colette-vertaalster Kiki Coumans, die onlangs de bundel *De eerste keer dat ik mijn hoed verloor, een zelfportret in verhalen* samenstelde, een portret schetsen van een eigenzinnige vrouw en schrijfster, controversieel en geliefd, met een volstrekt eigen benadering van haar onderwerpen. Daarnaast zullen er teksten van Colette worden voorgelezen, geïllustreerd met authentieke beelden. Meer info en mooie uitspraken over Colette: <http://www.salonsaffier.nl/Programma+informatie.php?id=280&nav=2>

Op 20 december is een film over Colette in Nederland in première gegaan, **Colette**. Daarin wordt verteld over de tijd dat ze als simpel plattelandsmeisje rond 1900 de jonge bruid wordt van de beroemde, maar berooide schrijver Henri 'Willy' Gauthier-Villars en met hem haar entree maakt in de Parijse high society. Verveeld met haar nieuwe bestaan schrijft ze dagboeken vol met haar seksuele fantasieën, die uiteindelijk onder Willy's naam gepubliceerd worden als de novellereeks **Claudine**. De sensuele verhalen zijn een hit, en Willy en Colette groeien uit tot het bekendste koppel van Frankrijk. Tot Willy haar op een dag verraaft. Recensies over de film klinken enthousiast. Meer info: <https://www.filmladder.nl/film/colette-2018/synopsis/utrecht>

Nog iets over het oude jaar. Vanwege allerlei persoonlijk gedoe binnen de Zweedse Academie is de Nobelprijs voor de Literatuur dit jaar niet uitgereikt. Als reactie daarop heeft een groep Zweedse intellectuelen de 'Nieuwe Academie' opgericht en een alternatieve (eenmalige?) Nobelprijs in het leven geroepen. Deze maand is de prijs in ontvangst genomen door de Frans-Afro-Caraïbische **Maryse Condé**. Haar vriendin *Mineke Schipper* was erbij en schreef er in Trouw een mooi artikel over. Haar boeken worden uitgegeven bij *In den Knipscheer* en we hebben er een flink aantal in de bibliotheek staan. Van de Knipscheer-website:

"Ze werd geboren op Guadeloupe in 1937. Maryse Condé is een weldaad voor de Cariben én de rest van de wereld. Zij beantwoordt als geen ander uit de archipel aan de eisen die aan hedendaagse auteurs gesteld kunnen worden: ze schept personages met wie lezers zich wereldwijd kunnen identificeren om hun menselijk handelen, denken en voelen. Die personages zijn grillig, ontembaar en overschrijden steevast etnische grenzen. Condé rukt zich in haar literatuur los van voorgebakken groepsidentiteit. Zij weet overtuigend de veelzijdigheid van ervaringen en van nieuwe identificatiemogelijkheden onder woorden te brengen. Het gelauwerde werk van Maryse Condé vormt zodoende een scherpe kritiek op voormalige en hedendaagse zwarte-identiteitsbewegingen. (...) In *Tituba, de zwarte heks van Salem* worden aspecten van de westerse, in het bijzonder joodse beschaving, in een alleszins gunstig licht geplaatst en tegenover gerechtvaardigde kritiek op weer andere aspecten. Enerzijds worden mensenrechten door dik en dun verdedigd, anderzijds is er intolerantie en discriminatie. Maryse Condé's bestseller, de dubbeldikke roman 'Ségou', onderspoelt het door literaire en wetenschappelijke stereotyperingen dichtgegroeide beeld van de slavernij. Zij realiseert dit door in detail de invloed van het Arabische expansionisme en van de Afrikaanse collaboratie bij de slavenhandel - plundering, verkrachting, verkoop, terreur, opstanden en wat dies meer zij - te beschrijven. Zodoende vervreemdt Condé haar lezers van het vertrouwde en maakt ze vertrouwd met het vreemde. (...)"

Het Trouw-artikel:

<https://www.trouw.nl/cultuur/schrijfster-maryse-conde-ontvangt-de-alternatieve-nobelprijs-literatuur-is-geen-wapen-~ab86f655/>

Onlangs uitgebrachte titels

- In **Oude Dozen** kijkt *Marja Vuijsje* terug op de Tweede Feministische Golf, haar eigen leven en dat van de min of meer feministische vriendinnengroep die toen gevormd werd. Het idee van het boek ontstond toen het Marja Vuijsje begon op te vallen hoe vaak ze afgedankte feministische boeken in oude dozen langs de weg zag staan. Die afgedankte boeken zijn bijvoorbeeld *De tweede sekse* van Simone de Beauvoir, en *De schaamte voorbij* van Anja Meulenbelt. Achter die boeken doemt de cultuur op van jongeren die vonden dat alles anders moest. Een deel van de naoorlogse generatie wilde af van de braafheid van hun vaders en moeders. Ze vormden een tegenbeweging die onder meer het christendom, de sekseongelijkheid, Amerika, het kapitalisme en truttige ouders aanklaagde.

- **Deze ontspoorde wereld** is een indringend dagboek van een Duits-Joodse onderduikster. *Paula Bermann* woonde met haar Nederlandse man in Amsterdam en hield van 1940 tot 1944 een dagboek bij. Het vormt een beklemmend verslag over de wereld in oorlog, haar Nederlandse gezin, haar familie in Duitsland. Ze is politiek zeer goed geïnformeerd en beschrijft het dagelijks leven in Amsterdam en vanaf 1942 in onderduik in Jutphaas gedetailleerd. Tussen de regels door klinken haar angsten en verlangens, en haar weerzin tegen een opgelegde identiteit: zowel Duits als Joods. Als Duitse wordt ze gewantrouwd, als Joodse opgejaagd. Ook klinken haar weemoed, boosheid, zorg om de kinderen, afkeer van haar landgenoten en angst voor verraad. Het dagboek eindigt abrupt als ze opgepakt wordt en via Westerbork naar Bergen-Belsen gedeporteerd. Haar drie kinderen overleven de oorlog.

- Hierbij aansluitend wil ik, ook al past het volgens de letter misschien niet helemaal bij de titelcollectie van de vrouwenbibliotheek, *Chaja Polak's* en haar **De man die geen hekel had aan Joden** vermelden. "Dit boek is uit noodzaak geboren", zegt ze. "het is een literaire aanklacht tegen onze tijd, een tijd van onwetendheid. Het gebrek aan kennis vertekent de historische waarheid van de Tweede wereldoorlog." Ze schreef het als reactie op het weinig kritisch ontvangen boek *Oorlogsouders* over de vrijwillige Waffen-SS'er Willem van Boetzelaer, geportretteerd door zijn dochter Isabel. *Chaja Polak* keert zich tegen de nivellering van slachtoffers en daders en onthult haar persoonlijk zoektocht naar het verleden van haar ouders. Ze schreef eerder o.a. het prachtige *Twintig minuten* (zie: <https://vrouwenbibliotheek.nl/2016/03/04/twintig-minuten-door-chaja-polak/>)

- *Alice Zeniter* heeft een Algerijnse vader en een Franse moeder en groeide op in een dorp in Frankrijk. In **De kunst van het verliezen**, dat vorig jaar in Frankrijk de Prix Goncourt won, laat ze een jonge zelfstandige vrouw met vergelijkbare afkomst geconfronteerd worden met de politieke islam, de aanslagen en het daarmee gepaard gaande wantrouwen jegens immigranten. De vrouw gaat vervolgens het verleden van haar opa onderzoeken die in 1962 met zijn gezin naar Frankrijk vluchtte, en hun leven daarna. Wat betekenen haar familiegeschiedenis en Algerije eigenlijk voor haar identiteit? Zowel de geschiedenis van de Algerijnen die in de onafhankelijkheidsoorlog de kant van de Fransen kozen en hun lot daarna, als de beschouwing over identiteit zijn even boeiend als actueel.

- **Maeve Brennan** was een Iers schrijfster (1917-1993), die als tiener naar de V.S. verhuisde (haar vader was IRA-propagandachef en werd de eerste Ierse ambassadeur), waar ze een turbulent leven leidde (o.a. als journaliste bij the New Yorker), maar zich altijd buitenstaander bleef voelen. Ze eindigde triest en eenzaam. *Een bezoek* is haar eerste fictiewerk. Het manuscript werd pas na haar dood gevonden en is nu in het Nederlands vertaald. De novelle vertelt over de 22-jarige Anastasia, die na de dood van haar beide ouders terugkeert naar haar geboortestad Dublin. Ze ontdekt dat ze niet welkom is bij haar grootmoeder, die haar leven wijdt aan de nagedachtenis van haar geliefde zoon, Anastasia's vader. Wat volgt is een pijnlijke confrontatie van een harde oude vrouw en een in het nauw gedreven, angstige, maar soms niet minder harde kleindochter. De sombere, koude omgeving en het grote kille huis, waar de regen altijd tegen de ruiten slaat en de open haard alleen 's avonds brandt, maakt de situatie nog grimmiger - evenals het vrijwel totale isolement van beide vrouwen. Het op zoek gaan naar een thuis dat alleen nog bestaat in de herinnering is een thema dat regelmatig terugkomt in het werk van *Maeve Brennan*. Ook huizen spelen vaak een belangrijke rol in de verhalen. Trouw-recensente Shira Keller maakt duidelijk dat de schrijfkwaliteit van Maeve Brennan in **Het bezoek** nog niet helemaal uit de verf komt, in de vorig jaar in vertaling verschenen bundel **De twaalfjarige bruiloft** wel, "wonderschoon". In 2004 is een nog niet vertaalde biografie over haar verschenen van Angela Bourke, *Homesickness at the New Yorker*, in 2016 een heruitgave. Trouw-artikel: <https://www.trouw.nl/cultuur/maeve-brennan-s-een-bezoek-is-wat-onrijp-maar-de-twaalfjarige-bruiloft-is-schitterend~ad29bf3a/>

Activiteiten en boeken-nieuws in Utrecht en daarbuiten:

- Deze weken draait in de Nederlandse bioscopen **Becoming Astrid**, een biografische film over de Zweedse

(jeugd)boekenschrijfster *Astrid Lindgren*. Vooral de jaren als tiener en jonge vrouw komen in flash backs aan bod als de hoogbejaarde Astrid postzakken vol fanmail doorleest, de stemmen van jonge brieven-schrijvers klinken: hoezo begrijpt ze precies wat een kind bezielt, terwijl ze zelf die tijd allang achter zich heeft gelaten? De film toont ook hoe ze een baantje krijgt bij een lokale krant, verliefd wordt op haar getrouwde, veel oudere hoofdredacteur, van hem zwanger raakt. Haar keuze gaf haar de kracht en het zelfvertrouwen een ander pad te kiezen dan van haar in die tijd werd verwacht. Ze volgde haar hart en ontwikkelde zo haar passie voor schrijven.

Meer

info: <https://filmkrant.nl/recensies/becoming-astrid/> en <https://www.filmladder.nl/film/becoming-astrid-2018/stad/utrecht>

- Op 27, 28 en 29 januari treedt de Amerikaanse zangeres/singersong-writer **Patti Smith** op in TivoliVredenburg. De eerste twee avonden met dezelfde band, maar met een verschillend programma, op de 29e presenteert ze een intieme 'spoken word show'. Met elf studioalbums op haar naam heeft de 'godmother of punk' genoeg om uit te kiezen, waaronder hits als *Dancing Barefoot*, *Because The Night* en *People Have The Power!* *Banga* is haar laatste album. Ze combineert veel verschillende stijlen en schept een eigen wereld waarin rock samenkomt met schone kunsten, verering van heiligen en haar artistieke helden en poëzie. Naast muziek maken schrijft ze ook, o.a. *Just Kids*, *M-train* en *Devotion*. Meer

info: <https://www.tivolivredenburg.nl/agenda/patti-smith-and-band-28-01-2019/>

- Op 6 januari spelen in TivoliVredenburg Nora Fischer en het Spectra Ensemble de nieuwe muziek- en poëziecyclus ***Dreams of Airs(2017-18)*** van **Rozalie Hirs**. Het letterlijk en figuurlijk prikkelende stuk is een combinatie van gesproken woord, livemuziek, elektronische muziek en beelden. Componiste en dichteres *Rozalie Hirs* begeeft zich ermee in een magische klankwereld en wil een hallucinant fenomeen laten horen: op basis van een verschil kunnen horen met je linker- en rechteroor kan je gehoor/brein(?) een 3e toon aanmaken, met een bijzonder effect. Meer

info: <https://www.tivolivredenburg.nl/agenda/spectra-06-01-2019/>

- In Echt zullen komende maand de deuren van het **Museum van de Vrouw** na een langdurige verbouwing weer open gaan. Het museum belicht het leven van de vrouw in al haar facetten en plaatst de geschiedenis van de vrouw in een hedendaags perspectief. Het biedt daarmee verrassende en interessante inzichten in ons eigen leven van alledag. Vanaf 12 januari is de tentoonstelling **Modegek** te zien, een weergave in vogelvlucht van 150 jaar westerse modegeschiedenis. Het geeft een overzicht van de trends in de mode vanaf 1850 tot nu. Geen extravagante haute couture, maar kleding en accessoires uit de eigen collectie, veelal gedragen door vrouwen uit de regio. Met de verandering in het modebeeld wordt ook de verandering van het vrouwbeeld duidelijk. Meer info: <https://mailchi.mp/d0146844ca20/museumvandevrouw>

Bibliotheeknieuws:

- Op 25 januari houden we ons 2e recensentencafé voor alle huidige recensenten. Andere belangstellenden zijn overigens ook welkom. Na Virginia Woolf's *How Should One Read a Book?* nu de column *Leidraad* als inspiratiebron om verder te praten over boeken en erover schrijven.- *De zelfgemaakte scheurkalender 2019* af is en bij ons in de bibliotheek te koop. Net als vorig jaar staan er weer een aantal recensies (9) van ons op. Het thema is LUCHT, en links of rechtsom verwijzen ook de recensies daarnaar. Op de website <http://zelfgemaaktescheurkalender.nl> vind je allerlei informatie over het maakproces, de bijdragen, verkooppunten etc.

- Nu het nog moeilijk lukt om (als opvolging) een webmaster te vinden die dit voor langere tijd zou willen doen, hebben studenten van het Grafisch Lyceum Utrecht zich gemeld om de technische 'achterkant' van de website van een 'onderhoudsbeurt' te voorzien. Vooralsnog gaat het geen gevolgen hebben voor de 'voorkant', tenzij zij onderweg verbeteringsvoorstellen hebben. Het is voor hun een begeleide oefenopdracht voordat ze de praktijk in gaan. De eerste kennismaking met de drie jongens(!) is geweest. Het is welkom als gebruikers van de website die merken dat onderdelen niet of niet goed functioneren dit via ons mailadres laten weten.

- Ook zijn we op zoek naar iemand die boeken in de catalogus wil invoeren. Dat kan gewoon thuis achter de computer op basis van de lijst met nieuwe boeken die bij de bibliotheek binnen komen. Het zou fijn om te kunnen laten weten welke recente boeken in de collectie zitten. Dus als je bij dit klusje zou willen helpen, laat het ons weten! (info@vrouwenbibliotheek.nl)

Nieuwe boeken in de bibliotheek

Foon van Marente de Moor, *Hotel Claremont* van Elizabeth Taylor, *Transcriptie* van Kate Atkinson, *Bezit* van Lionel Shriver, *Mijn Italiaanse moeder* van Violet Leroy, *Vrouw achter de piano* van Veerle Janssens, *Oude dozen. Een min of meer*

feministische leesgeschiedenis van Marja Vuijsje, *Altijd augustus* van Maria Barnas, *De honderd waterputten* van Salaga van Ayesha Harruna Attah, *Liefdesdienst* van Julia Franck

Nieuwe recensies van deze maand als link bijgevoegd:

<https://vrouwenbibliotheek.nl/2018/12/03/nachtboot-door-maria-barnas-2/>

<https://vrouwenbibliotheek.nl/2018/12/04/de-wereld-waar-ik-buiten-sta-door-hanny-michaelis/>

<https://vrouwenbibliotheek.nl/2018/12/06/reddende-engel-door-renate-dorrestein/>

<https://vrouwenbibliotheek.nl/2018/12/08/mijn-verhaal-door-michelle-obama/>

<https://vrouwenbibliotheek.nl/2018/12/10/een-schip-vol-meloenen-door-inez-van-dullemen/>

<https://vrouwenbibliotheek.nl/2018/12/12/een-ongewoon-huwelijk-door-tayari-jones/>

<https://vrouwenbibliotheek.nl/2018/12/15/de-eeuw-van-gisele-door-annet-mooij/>

<https://vrouwenbibliotheek.nl/2018/12/17/het-gat-in-de-tijd-door-jeanette-winterson/>

<https://vrouwenbibliotheek.nl/2018/12/18/probeer-om-te-keren-%E2%80%8B%E2%80%8Bdoor-marijn-sikken/>

De **leenbijdrage voor 2019** is vanwege de komende btw verhoging vastgesteld op **€ 26,-**. Je kunt hiervoor vanaf nu en het hele volgende jaar onbeperkt boeken lenen en/of vriendin/vriend van de bibliotheek zijn. Iedereen die boeken leent en/of wil gaan lenen wordt vriendelijk verzocht dit bedrag over te maken op banknummer NL71 INGB 0009 2669 95 ten name van *Stichting Es Scent* o.v.v naam en '**leenbijdrage 2019**'. Meer overmaken om de vrouwenbibliotheek extra te ondersteunen mag natuurlijk altijd. Eenmalig een boek lenen kan ook. De bijdrage hiervoor is € 1,- per boek.

Op www.vrouwenbibliotheek.nl is meer informatie over de bibliotheek te vinden, de nieuwsbrief is ook te lezen via onze website. Naast de aangekondigde openingstijden blijft het altijd mogelijk om op afspraak een bezoek te brengen aan de bibliotheek. U bent van harte welkom.

Marjolein Datema

Utrecht, 30 december 2018

Januari (openings)nieuws

Beste leensters en andere belangstellenden,

Een bescheiden nieuwsbrief op deze oudjaarsdag, maar weer een goede gelegenheid om alle vrijwillig(st)ers en andere betrokkenen bij de vrouwenbibliotheek van harte te bedanken voor hun inzet en bijdrage gedurende het afgelopen jaar. Het is om allerlei redenen een relatief rustig jaar geweest, met weinig extra activiteiten. De leesgroep, de poëziegroep, de recensies en het lenen hebben wel onverminderd op enthousiaste belangstelling kunnen rekenen.

Jonna, het wordt bijna een traditie, graag wil ik jou als eerste bedanken. Ik ben nog steeds heel blij met jouw werk en jou als steun en toeverlaat: het werk aan de website, het uitzoeken van privacyregels, het samen met Rianne dragen van de poëziegroep e.d.!

Recensies van kortgeleden verschenen boeken maken (gelukkig) nog steeds een belangrijk deel van de website uit. Ook dit jaar hebben een flink aantal recensenten hieraan bijgedragen. Sommigen doen het al jaren, anderen zijn net begonnen, sommigen schrijven er een per maand, anderen een per jaar. Dankzij jullie krijgen de boeken aandacht, kunnen belangstellenden kijken of een titel hen aanspreekt en is de bibliotheek blij met de recensie-exemplaren van talrijke uitgeverijen. Dit jaar is er iemand bijgekomen die graag poëzie leest en erover schrijft. Dat was tot nu toe een onderbelicht onderwerp, maar heeft al gezorgd voor een paar erg mooie poëziebesprekingen. Bijzonder dit jaar was dat een deel van de recensies terecht is gekomen in de 'zelfgemaakte scheurkalender' van 2018. Dus dank je wel Anneke, Bianca, Elsje, Fieke, Hannah, Ine, Jonna, Kimberly, Kyra, Lia, Litanía, Mary, Maud, Olaf, Pien en Rowen!

Aan iedereen, lezer, leenster/lener, vrijwillig(st)er, belangstellende een mooi en

inspirerend nieuw (boeken)jaar gewenst.

Een paar 'nieuws'berichten van de afgelopen maand:

- Tijdens het IDFA was de documentaire **Jane** te zien, over chimpansee-biologe Jane Goodall. Het is een intieme documentaire over haar (levenswerk) en bestaat grotendeels uit verloren gewaand beeldmateriaal.

- Begin oktober ontving **Anne Proulx** de prestigieuze *Lifetime Achievement Award* van de American Book Foundation. "Het oeuvre van Annie proulx is uniek, van groot belang en alom geliefd", zei David Steinberger, bestuursvoorzitter van de National Book Foundation. In maart verscheen haar nieuwe roman **Schorshuiden** (moet nog gerecenseerd worden, zit in de 'doos') en werd ook in Nederland lovend ontvangen.

- De Amerikaanse schrijfster **Sue Grafton** (77) is overleden. Ze is bekend van de alfabetreeks: een reeks detectiveromans rond de vrouwelijke speurder Kinsey Millhone. In de bibliotheek staan 16 delen van haar hand en te oordelen naar hoe vaak ze zijn geleend, was men erg enthousiast over haar.

- In de Trouw van 23 december stond een dubbelinterview en gesprek met de van oorsprong Egyptische feministe **Nahed Selim** die veel kritiek had/heeft op de Islam en met de van oorsprong atheïstische cultuurhistorica **Amanda Kluveld**. Zij hebben zich beiden tot het strenge christendom bekeerd (streng katholiek resp. reformatorisch), en voor de duidelijkheid: los van elkaar. Voor beiden een opmerkelijke ontwikkeling die ze proberen uit te leggen.

- Op het online literatuurmuseum is een verhaal verschenen over **Anna Enquist**, een verhaal over de verwantschap tussen taal en muziek en de discipline die musiceren en schrijven vergt. De taal van muziek klinkt bij haar door in alle genres die ze beoefent.

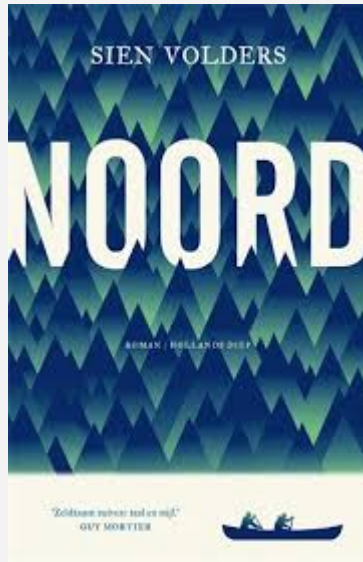
Te zien op: <http://literatuurmuseum.nl/verhalen/anna-enquist/geen-uiteenscheuren-zo-wreed>

Een themakatern van Letter en Geest in Trouw in november ging over de Nederlandse slavernijgeschiedenis en het nationaal museum dat Amsterdam graag zou willen. Welke verhalen zouden daar verteld kunnen worden? Ik had voor de januaribrief meer over 'Slavernij in de letteren' aangekondigd. Dat wordt helaas februari.

Onlangs uitgebrachte titels

- **De verloren familie** van Jenna Blum is een indrukwekkend verhaal over de gevolgen van de Tweede Wereldoorlog voor een overlever. Het boek bestaat uit drie delen. In elk deel wordt verteld vanuit het perspectief van één van de drie gezinsleden.

- **Kom vrouwen, aangepakt!** is een biografie over de West-Friese ambitieuze arbeidsvrouw Trien de Haan-Zwagerman (1891-1986), die al ver in de dertig is als zij besluit haar leven helemaal om te gooien en zich stort in politiek en vrouwenrechten. Het is het bijzondere levensverhaal van een gewone vrouw, waarin bijna een eeuw vaderlandse geschiedenis besloten ligt. Van armoede en klassenstrijd, van onderdrukking en oorlog (ze zat in Ravensbrück), van vrijheid en wederopbouw.

- **Noord** is de debuutroman van de Vlaamse Sien Volders en gaat over Sarah, een jonge zilversmid die vanuit Vancouver naar het uiterste noorden van Canada trekt om daar een levensbepalend besluit te nemen, verblijvend in een geïsoleerde gemeenschap.

Geïnspireerd op de geschiedenis van de Tr'ondëk Hwëch'in indianen.

- **De twaalfjarige bruiloft en andere verhalen** van Maeve Brennan zijn een serie korte (door de VPRO schitterend genoemde) verhalen over de eenzame mevrouw Bagot die hunkert naar aandacht van echtgenoot Martin.

- **Familiestukken** is een selectie (ongedateerde) verhalen van Alice Munro. Ze gaan over moeders en echtgenotes die ergens —voor zichzelf niet heel duidelijk— naar een ander leven verlangen, als actrice, schrijfster, violiste, maar dat verlangen nooit hardop formuleren.

- **Ook getest op vrouwen** van Marek Glezerman wordt aangekondigd met: Wist je dat vrouwen zestig procent

meer kans hebben op bijwerkingen van geneesmiddelen dan mannen? Eeuwenlang zijn artsen ervan uitgegaan dat vrouwen een 'light'-versie van het mannenlichaam zijn en dat je dus prima de geneesmiddelen en behandelmethodes die in hoofdzaak voor mannen worden ontwikkeld op vrouwen kunt toepassen. Pas de laatste twintig jaar groeit het besef dat dit allerm minst het geval is, en zelfs gevaarlijk kan zijn. Naar een genderrevolutie in de geneeskunde?

Een aantal heruitgaves de afgelopen tijd:

- **Joke Smit. Biografie van een feministe** van Marja Vuijsje: in 1967 werd haar artikel *Het onbehagen bij de vrouw*, waarin ze ook haar eigen ervaringen als vrouw en als werkende moeder beschreef, het startschot voor de Tweede Feministische Golf in Nederland en richtte Joke Smit de actiegroep Man Vrouw Maatschappij op.

- **Rolien en Ralien** is een 2e heruitgave van Josepha Mendels na *Je wist het toch* en de biografie van Sylvia Heimans over haar. Als Josepha Mendels in december 1942 de vlucht uit bezet Frankrijk over de Pyreneeën begint, zit het manuscript van *Rolien en Ralien* in haar rugzak. Maar haar gids laat haar halverwege in de steek en neemt haar bagage mee.

- **De tuinen van Bomarzo** van Hella Haasse, oorspronkelijk verschenen in 1968, gaat over het 16e eeuwse park in de buurt van Rome met allerlei 'wanstaltige' beelden. Wie heeft ze daar neergezet en waarom? Daar gaat Hella Haasse naar op zoek.

Activiteiten in Utrecht en daarbuiten

- Op 7 januari is de feestelijke bundelpresentatie van Hanneke van Eijkens tweede bundel **Kozijnen van krijt** in houtzaagmolen De Ster in Utrecht. Met optredens van o.a. Nadine Ancher en Esther Jansma.

Meer info: <http://www.literaireladder.nl/event/bundelpresentatie-hanneke-eijken/>

- Op 11 januari organiseert Het Literatuurhuis een **winterse editie van de Nacht van de Poëzie**, met de genomineerden voor de VSB Poëzieprijs, die op 25 januari in Den Haag zal worden bekend gemaakt en uitgereikt aan de beste Nederlandstalige dichtbundel van 2017. Dichter des Vaderlands Ester Naomi Perquin is een van de

nachtpresentatoren en zal o.a. verwelkomen *Marije Langelaar* met **Vonkt**, *Mieke van Zonneveld* met **Leger** en *Charlotte van den Broeck* met **Nachtroer**. Ook zal optreden het muzikale cabaretduo *Yentl en de Boer*. Over **Vonkt** en **Nachtroer** staan mooie recensies op onze website.

Meer info: <http://www.hetliteratuurhuis.nl/agenda/959/>

– Op 20 januari wordt in Arnhem een symposium gehouden over **Zwangerschap na seksueel misbruik**. Er zal op zoek gegaan worden naar manieren waarop de hulpverlening vrouwen met een verleden van seksueel misbruik die zwanger zijn of willen worden, kan ondersteunen en optimaal voorbereiden. Een verkenning van de problemen, triggers én oplossingen rondom zwangerschap na seksueel misbruik.

Maar info: <http://symposium.hulpverleningnaseksueelmisbruik.nl>

– In het Noord-Veluws Museum in Nunspeet is de tentoonstelling te zien **“Uit de kunst! Kunstenaressen op de noordelijke Veluwe 1880-1950”**. Er wordt stilgestaan bij vrouwelijke kunstenaars, die vaak ten onrechte in de vergetelheid raakten of in de schaduw

bleven van

‘de grote meesters’, o.a. Sientje Mesdag-van Houten, Blanche Douglas Hamilton, Marie Wandscheer, Suze Robertson en Jo Koster. Op 24 januari zal kunsthistorica *Karin Haanappel* een lezing houden over vrouwelijke kunstenaars binnen kunstenaarskolonies. In het verlengde van de tentoonstelling belicht ze de werken en levens van een aantal vrouwen nader.

Meer

info: https://www.museumkaart.nl/SchatkamerDetail.aspx?id=17417&utm_source=emark&utm_medium=email&utm_campaign=campaign-mag-jan-2018-ontdekken&emarkconv=1003F182F1330F15549392F240610F373989738F4475997

Bibliotheek-nieuws

– De **zelfgemaakte scheurkalender** van Sanne Bloem wordt verkocht, ook in onze bibliotheek, voor € 15,- of € 20,-! We hebben er nog een paar.

Op de website <http://zelfgemaaktescheurkalender.nl> vind je allerlei informatie over het maakproces, de bijdragen, verkooppunten etc. Sanne heeft zes van onze ‘enorm rijke verzameling recensies’ in de scheurkalender opgenomen: *Fuzzie* van Hanna Bervoets (door Hannah Kuipers), *Hier zijn is heerlijk* van Marie Darrieussecq (door Lia Martinali), *Een klein leven* van Hanya Yanagihara door (Kimberly M), *Lila* van Marilynne Robertson (door Litanía de Graaf), de biografie *Andreas Burnier. Metselaar van de wereld* van Elisabeth Lockhorn (door Pien van Leeuwen) en *Briefroman* van Juli Zeh (door Ine van Emmerik). We hadden nog meer recensies klaar liggen, die staan in de wacht voor de volgende keer.

Nieuwe boeken in de bibliotheek

Negroland van Margo Jefferson, *Vrouwen & seks* van Maartje Laterveer, *Zien horen zwijgen* van Sabine van den Berg, *Reddende engel* van Renate Dorrestein, *Krimp* van Justine le Clercq en *Kerstdagen* van Jeanette Winterson.

Nieuwe recensies van deze maand als link bijgevoegd

<https://vrouwenbibliotheek.nl/2017/12/02/de-tere-bloemen-van-het-verstand-door-myrtle-leffring/>

<https://vrouwenbibliotheek.nl/2017/12/08/de-boom-valt-op-mij-door-ilse-starkenburger/>

<https://vrouwenbibliotheek.nl/2017/12/13/draad-door-julia-blackburn/>

<https://vrouwenbibliotheek.nl/2017/12/15/mannen-leggen-me-altijd-alles-uit-door-rebecca-solnit/>

<https://vrouwenbibliotheek.nl/2017/12/19/de-vlammende-wereld-siri-hustvedt/>

<https://vrouwenbibliotheek.nl/2017/12/22/charlotte-salomon-berlijn-als-inspiratie-door-katja-reichenfeld/>

De leenbijdrage voor 2018 is opnieuw vastgesteld op € 25,-. Je kunt hiervoor onbeperkt boeken lenen en/of vriendin/vriend van de bibliotheek zijn. Iedereen die boeken leent en/of wil gaan lenen wordt vriendelijk verzocht dit bedrag

over te maken op banknummer NL71 INGB 0009 2669 95 ten name van Stichting Es Scent o.v.v. naam en 'leenbijdrage 2018'. Meer overmaken om de vrouwenbibliotheek extra te ondersteunen mag natuurlijk altijd.

Eenmalig een boek lenen kan ook. De bijdrage hiervoor is € 1,- per boek.

Op www.vrouwenbibliotheek.nl is meer informatie over de bibliotheek te vinden, de nieuwsbrief is ook te lezen via onze website.

Naast de aangekondigde openingstijden blijft het altijd mogelijk om op afspraak een bezoek te brengen aan de bibliotheek. U bent van harte welkom.

Marjolein Datema

Utrecht, 31 december 2017

Ons kamp door Marja Vuijsje

Een min of meer Joodse geschiedenis

Om met het einde te beginnen - in haar verantwoordelijkheid van het boek *Ons kamp*, schrijft Vuijsje:

“Alle feitelijke informatie die ik heb verwerkt heb ik zo veel mogelijk gecheckt, inclusief de informatie die ik heb

gebruikt uit interviews. Maar verder is Ons kamp een zeer persoonlijk boek, zonder wetenschappelijke pretenties.”
(p.324)

Dit citaat geeft heel goed het karakter van het boek weer: Vuijsje vertelt in ruim 300 pagina's het verhaal van haar familie, beginnend bij de Joodse gemeenschappen in Nederland, en Amsterdam in het bijzonder, in de 18e eeuw en vroeger, en eindigend bij de kleinkinderen van haar vader en zijn broers. De levens van haar grootouders, Isaac en Schoontje Vuijsje, vormen het eigenlijke vertrekpunt van haar saga. Dat zijn de mensen met namen en gezichten, de mensen die herinnerd worden door familieleden die zij nog kan spreken.

Vuijsje vertelt over hoe haar grootouders hun kinderen grootbrachten in de Joodse (arbeiders)buurten, hoe ze werkten als bakker en huisvrouw, hoe de kinderen gevormd werden door het Sociaaldemocratische verheffingsideaal en hoe zij actief waren in de arbeidersbeweging. De Jodenvervolging zet hun toch wel harmonische en rustige vooroorlogse leven stop: de grootouders, een oom en een tante met familie van Vuijsje worden na enige tijd gedeporteerd om niet terug te keren uit Sobibor. Slechts vier zonen van haar grootouders overleven de Holocaust: haar vader overleeft Auschwitz terwijl de overige zonen kunnen onderduiken of onder een valse identiteit doorleven. Natuurlijk is de Jodenvervolging het draaipunt van het boek: er is een tijd ervoor en een tijd erna. Hoe gaan de gebroeders Vuijsje met hun ervaringen om? Hoe brengen ze hun kinderen groot? De ooms van Marja verzwijgen hun gevoel en spreken nooit over de oorlog. Vader Nathan, daarentegen, laat geen mogelijkheid voorbijgaan om over zijn ervaringen in Auschwitz te spreken. Deze verschillende houdingen hebben natuurlijk invloed op de kinderen. Het lijkt een ruil te zijn tussen enerzijds zwijgende ouders en kinderen die zich veilig maar niet gekoesterd voelen, of veel pratende ouders en kinderen die zich wel geliefd voelen, maar ook goed op de hoogte van alle kwaad in de wereld zijn. Wanneer men het fenomeen transgenerationele traumatisering, dan wel de situatie van de tweede generatie op een niet-theoretische manier wil leren kennen, dan is dit boek een goed begin.

(c) Merlijn Doomernik

Het familieverhaal wordt omgeven door informatie over en reflectie op de historische context waarin de familie leefde (de ondertitel van het boek is dat ook "Een min of meer Joodse geschiedenis). We krijgen te horen over de voor Joden relevante bredere ontwikkelingen in de maatschappij gedurende gehele periode, dat de familiegeschiedenis gevolgd wordt. Ook meer algemene zaken komen aan bod: de sociaaldemocratische beweging in de vooroorlogstijd, de toenemende individualisering en radicalisering in de na-oorlogstijd. Zo plaats zij de 'kleine' geschiedenis (van de exemplarische familie) in de context van de 'grote' geschiedenis (het wereldtoneel). Juist deze inbedding maakt, dat je je blijft interesseren voor verhalen over een groep mensen, die afgezien van wat hen is overkomen in de Tweede Wereldoorlog, niet eens zo bijzonder zijn.

Ik heb het al een beetje weggegeven: ik vind dit een goed boek. Ook omdat Vuijsje zo soepel schrijft. Je denkt soms bijna dat er niet gereflecteerd en geconstrueerd wordt, maar niets is minder waar. De opbouw van het boek (met een slag aan het eind van de hoofdstukken over de Jodenvervolging, de lichtere toon van na de oorlog), de wisseling van het perspectief op individuen en groepen, van het kleine en het grote, en terug, de afname van distantie en toename van intimiteit met het voortschrijden van de tijd, laat zien dat zij wel degelijk bewust haar verhaal juist zó heeft vormgegeven. Ook daardoor is het een boek dat bij de lezer (in ieder geval deze lezer) niet alleen veel beelden en emoties oproept, maar ook doet nadenken. Hierdoor strekt de betrokkenheid van de lezer bij de beschreven familie verder - en dat is zéker iets waar we in deze tijd iets aan hebben.

Uitgeverij Atlas, 2012
pagina's 332
ISBN 978 9045 016 177

Recensie door Jonna Lind, 24 augustus 2012

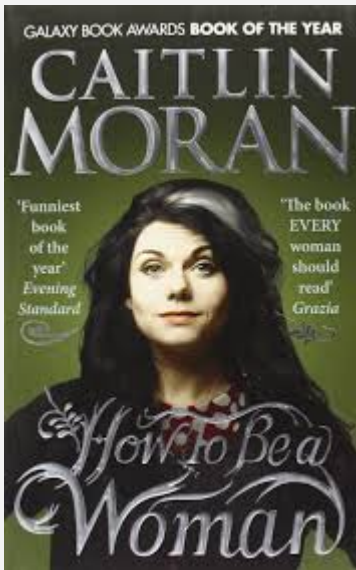
Nieuwsbrief Maart 2012

Beste leensters en andere belangstellenden,

Vlak na het uitkomen van de vorige nieuwsbrief overleden kort na elkaar twee schrijfsters. De Nederlandse **Doeschka Meijzing** (64 jaar) schreef vooral romans en verhalen, maar ook poëzie (*Paard, heer en mantel*). Met haar laatste roman, *Over de liefde* (2008), won ze zowel de AKO literatuurprijs als de Opzij literatuurprijs en de Bordewijkprijs. Haar voorbije relatie met Xandra Schutte was er de inspiratiebron voor. In de bibliotheek staan al haar boeken.

Op het tafeltje met boeken dat ik voor haar had verzorgd, had ik ook de zojuist kado gekregen dichtbundel *Einde en begin* van **Wisława Szymborska** neergezet, samen met nog een aantal andere bundels van haar. Het bleek een voorzienige blik. De Poolse Nobelprijswinnares is diezelfde dag ook overleden, op 88-jarige leeftijd. Meer over deze prachtige vrouw in de februari-brief.

Maart is altijd een drukke vrouwen- en boekenmaand. *Internationale vrouwendag* op 8 maart, en de boekenweek (thema: vriendschap en andere ongemakken) is dit jaar van 14 tot 24 maart. Rondom beide gebeurtenissen wordt er veel georganiseerd en er verschijnen diverse nieuwe boeken.

Een opvallend leuk boek is dat van **Caitlin Moran**, *How to be a woman?*, dit weekend ook in het Nederlands uitgekomen. Ze rekt graag af met alle clichés over vrouwen en vindt dat iedere vrouw feministe moet zijn. De enige voorwaarde is dat je de vragen 'heb je een vagina?' en 'wil je daar iets over te zeggen hebben?' met 'ja' beantwoordt. Vrouwen moeten net zo vrij zijn en net zo'n leuk leven kunnen leiden als mannen. Feminisme kan niet al uit de mode zijn, dus wil ze er voor zorgen dat het weer 'cool' wordt, ook voor jonge vrouwen. Haar makkelijk leesbare boek (ze won er in Engeland de Galaxy Award mee) is deels een manifest, en deels haar openhartige levensverhaal van onwetende tiener naar militant feministe. Ze maakt van 'feminisme' een tastbaar, concreet begrip en heeft het niet zozeer over de 'grote' vrouwenproblemen, maar over het dagelijks bestaan waarin vrouwen voortdurend aangespoord worden om veel geld uit te geven aan hun uiterlijk, en economisch geëxploiteerd worden ten koste van zichzelf. Herkenbare en grappige voorbeelden te over, van een leuk mens. Op 8 maart interviewt Opzij's Femke van Wiggen Caitlin Moran live on stage in het Compagniecafé in Amsterdam (Kloveniersburgwal 50), waarna ze met Stine Jensen, Margriet van der Linden en Nazmiye Oral in gesprek zal gaan

over de fun in hedendaags feminisme.

Over de nieuwe roman van **Mensje van Keulen**, *Liefde heeft geen hersens*, wordt overal gezegd: prachtig. Het verhaal begint rustig. Romy, recent weduwe geworden, treft haar buurvrouw Irma levenloos aan als ze op een vrijdagochtend bij haar langs gaat. De poes is weg en er lijkt wat veranderd in het appartement. Dan komt Harro, de huismeester erbij, en andere personen in het leven van Romy. Langzaam groeit de geladenheid. Iedereen en alles wordt van belang. Maar ook: hoe is Irma aan haar eind gekomen? Bijna iedereen kan een motief worden toegeschreven, en hebben ze een alibi? Mensje van Keulen is in staat zonderlinge mensen op zo'n manier te beschrijven dat ze normaal lijken, en het geweld en stille verdriet achter het gewone leven in woorden uit te drukken. *Liefde heeft geen hersens* gaat over vele facetten van de liefde.

In Trouw stond afgelopen weekend een artikel over twee Amerikaanse schrijfsters die beide een roman hadden geschreven

tegen de achtergrond van een oerwoudachtige omgeving. Ann Patchett's **Staat van verwondering** speelt zich af in het Amazoneregenwoud, Karen Russell's **Swamplandia!** op de ontoegankelijke eilanden van de Everglades. Beide schrijfsters gebruiken de moerasachtige omgeving als metafoor voor de vrouwelijke seksualiteit, maar op een heel verschillende manier. Ann Patchett (1963), auteur van 5 eerdere romans, schrijft stijlvol, laat Marina, haar hoofdpersoon, een psychologische queeste ondernemen en snijdt ondertussen serieuze ethische zaken aan rond wetenschap en macht. Karen Russell (1981), wiens debuut dit is, is minder bedeesd. Met jeugdige frisheid, humor en originaliteit is ze bereid de duistere kanten van seksualiteit niet uit de weg te gaan. Ava, haar hoofdpersoon, kan alleen haar weg vinden als ze leert om illusie en werkelijkheid te onderscheiden. Een artikel en boeken die de nieuwsgierigheid prikkelen om ze te gaan lezen.

Van de biografie van Joke Smit, *Marja Vuijsje*, is begin deze maand **Ons kamp** verschenen. Haar vader overleefde Auswitsch omdat hij zo mooi trombone kon spelen. *Ons kamp* is een familiegeschiedenis van drie generaties Vuijsje voor, tijdens en na de Jodenvervolging. Niet zozeer een boek over vrouwen, maar wel het levensverhaal van vader Nathan en de relatie met z'n dochter Marja Vuijsje. Na de oorlog bleef vader zijn familiekring dagelijks bestoken met een heel repertoire kampverhalen, verteld zonder enige emotie. Dit tot ergernis van Marja, die pas later begrijpt dat het zijn manier is geweest om er niet aan te bezwijken. Er werd steeds over het kamp verteld, maar helemaal niet over de oorlog, of over de ouders, een broer en een zus die niet zijn terug gekomen. Vier broers en hun kinderen overleefden de oorlog. Ze kregen hun oude bakkerij niet terug en ook geen compensatie. Omdat ze niet zwak of zielig wilden zijn, hebben ze hun eigen weg gezocht en veelal ook gevonden. Bovendien hebben ze Adolf Hitler ruimschoots overleefd. Nathan werd weer bakker, Bert en Herman werden journalist, Flip jr hoofdredacteur van *Intermediair*, Hans directeur van het Joods Maatschappelijk werk. En in de jongere generatie: Robert is romanschrijver, Hagar Peeters dichteres en Marja freelance journaliste. Ze werkte als redacteur voor Opzij, was redactiechef van 'Met het oog op morgen' en schreef dus de biografie over Joke Smit. Wim Brands had op 19 februari een interview met haar in het programma 'Boeken'.

In februari is verschenen **Penseelprincessen en broodschilderessen**. In de loop van de 19e eeuw kwamen vrouwelijke kunstenaars, meer dan in de eeuwen daarvoor, op de voorgrond te staan. Ze werden lid van kunstenaarsverenigingen en konden voorzichtig aan de academies voor beeldende kunst binnentreden. Zo'n 1100 vrouwen beoefenden in de 19e eeuw de beeldende kunst. De meesten zijn na hun dood vergeten. Ook in de hedendaagse kunstgeschiedschrijving is hun positie en ontwikkeling onderbelicht gebleven. Het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie heeft samen met de Mesdagcollectie en Paleis Het Loo een dubbeltentoonstelling georganiseerd om de vele vrouwelijke kunstenaars die in de 19e eeuw actief waren onder de aandacht brengen. In Apeldoorn (18-2 t/m 27-5-2012) komt de nadruk te liggen op de schilderessen aan en rond het hof, en in Den Haag (30-5 t/m 28-8-2012) zal het werk worden getoond van de vele professionele kunstenaressen. Het boek *Penseelprincessen en broodschilderessen* hoort bij beide tentoonstellingen en verschaft nieuwe inzichten over de positie van Nederlandse kunstenaressen in de 19e eeuw.

In het kader van Internationale Vrouwendag is in **Nieuw Dakota**, een platform voor hedendaagse kunst aan het IJ in Amsterdam-Noord, een groepstentoonstelling ingericht met het werk van 8 vrouwelijke kunstenaars. Samenstelster Tanya Rumpff: Over het algemeen kun je zeggen dat kunstenaars door hun werk een visie geven op de wereld, en het leven. Als een kunstenaar toevallig een vrouw is, dan geeft zij met het kunstwerk iets prijs van hoe zij als vrouw in de wereld staat. Werk van 8 vrouwelijke kunstenaars moet dus wel een idee geven hoe een vrouwelijke blik op het leven zou kunnen zijn. Het valt haar ook op vrouwen vaak een andere werkhouding hebben dan mannen, taaier, volhouden tot het bittere einde, ook in barre omstandigheden. Omvat het kunstenaarschap voor vrouwen, meer dan voor mannen, het hele leven?

Activiteiten:

- op 7 maart organiseert SLAU in theater Rasa een avond over 'vriendschap' met o.a. Rudi Wester die na vele reisverhalen debuteert met een roman **Vriendinnen van vroeger. Vrouwen van nu**, het verhaal van een vriendinnenclub door dik en dun. Tijdens een weekend ontdekken ze dat vriendschap een breekbaar begrip is.
- op 10 maart komt *Tess Gerritsen*, arts en internationaal bestsellerauteur, bij Selexyz Broese haar nieuwste boek-thriller **Het stille meisje** signeren
- op 9 maart speelt in Vredenburg Leeuwenbergh **Maria Markesini**, tot voor kort een uitsluitend klassiek pianiste. Voor aanvang van een recital blesseerde ze haar hand en vroeg aan het publiek of ze in plaats van een pianoconcert voor hen pop, jazz en chansons mocht zingen. Ze verblufte alles en iedereen en laat sindsdien keer op keer een onvergetelijke indruk achter. Een geweldig verhaal van een eigenzinnige vrouw
- op 28 maart speelt in de stadsschouwburg **Jaloezie**, waarin 3 vrouwen (Anne Wil Blankers, Anneke Blok, Hannah Hoekstra) strijden om dezelfde man. In grimmige, triomfantelijke of wanhopige e-mails spuwen ze hun emoties en ontwikkelen toch een wonderlijk soort vriendschap. Het goed geacteerd toneelstuk probeert ook inzicht te geven in de aard van de emotie jaloezie. Het vrouwelijke geslacht komt er niet zo heel goed vanaf, ze zouden in hoge mate zelf verantwoordelijk zijn voor hun leed, doordat ze zich lenen voor het ontrouwe gedrag van mannen.
- activiteiten in het kader van 8 maart zijn te vinden op womeninc.nl en via vrouwendag.nl

Op 7 maart is er in de bibliotheek een kennismakingsbijeenkomst voor een nieuwe leesgroep. Ditmaal wil Maud Hollants een **leesgroep** beginnen voor senioren rond **actuele literatuur**. Ze had al eerder dergelijke groepen begeleid en wil er nu in de vrouwenbibliotheek een vervolg aan geven met als rode draad *heden en herinnering*. Op het programma heel recente romans van vrouwelijke schrijvers zoals *Blindgangers* van Joke Hermsen, *De stad der Engelen* van Christa Wolf, maar ook *Het sleutelooi* van Hella Haasse. Voor informatie een folder en/of aanmelding: Maud Hollants, tel. 030-2732109 of ma.hollants@planet.nl.

Gezien de beperkte openingstijden ligt de leenperiode voor boeken niet vast. Als je een boek langer dan een maand wilt lenen, wil je dan n.a.v. deze aankondiging een mailtje sturen om dit te laten weten. De brievenbus als retour-medium werkt prima.

De leenbijdrage voor 2012 is vastgesteld op € 25,-. Je kunt hiervoor onbeperkt boeken lenen en/of vriendin/vriend van de bibliotheek zijn. Iedereen die boeken leent en/of wil gaan lenen wordt vriendelijk verzocht dit bedrag over te maken op ing banknr 9266995 ten name van Stichting Es Scent o.v.v naam en 'leenbijdrage 2012'. Eenmalig een boek lenen kan ook. De bijdrage hiervoor is € 1,- per boek.

Op www.vrouwenbibliotheek.nl is meer informatie over de bibliotheek te vinden.

Naast de aangekondigde openingstijden blijft het altijd mogelijk om op afspraak een bezoek te brengen aan de bibliotheek.

U bent van harte welkom.

Marjolein Datema

Utrecht, 28 februari 2012

